

gulálását *Agh Attila*, mint első felszólaló oly szükségesnek határozta meg? Hogyan tudjuk ezt a valóban nélkülözhetetlen deregulálást megvalósítani a magunk területén, a kultúra ágazataiban, megoldani a kultúrában azt, ami-

ben a politika szenved? Tudunk-e deregulálni, struktúrákat feladni úgy, hogy közben ne akarjuk átmenteni azt, amihez mi is tartozunk, és amit éppen ezért, ha nem is értéknek, de fontosnak tartunk? **Frenkl Róbert**

Kérdések és válaszok

Miként tudjuk a kulturális szféra fejlődését befolyásolni? Ami itt elhangzott, sok esetben inkább elméleti megfontolásokat jelent, amelyek főként ideákként, célkitűzésekként jelennek meg és elvonatkoztatnak a jelenlegi helyzettől. Ha készül egy felhívás, vagy bármilyen más jellegű anyag, mindenképpen arra kellene tenni a hangsúlyt, hogy az a mai magyar világban és lehetőségekben gyökerezzen. Ebből a szempontból kell megítélni azt a kérdést is, vajon érvényesülhet-e itt az UNESCO felhívása, lehet-e a következő évtized a kultúra évtizede. Erre a kérdésre felemlás válasz adható. Ha a szűkebben vett kultúrában gondolkodunk, akkor válaszunk csak a *nem* lehet. Tágabban értelmezve a kultúra fogalmát azonban lehet ez az évtized a jelentős fejlődés időszaka. Hazánk előnyös helyzetben van, lévén az egész társadalom és kultúra átalakulóban, így egy tágan értelmezett kultúrafelfogásban a mélyreható változások elkerülhetetlenek és rendkívül látványosak. Ennek feltétele, hogy megkeressük az ezt támogató társadalmi hordozó rétegeket, csoportokat és megnyerjük őket ügyünknek.

Másik kérdés: létrehozható-e társadalmi konszenzus a kulturális fejlődésben? Várhatóan nem, mivel az érdekellentétek rendkívül élesek. Konszenzus egy dologban jöhet létre, abban, hogy ennek a kultúrának sokszínűnek kell lennie, igazodóan minden társadalmi réteg érdeklődéséhez. A kultúra erősen átalakul, jelentős részben „praktikussá” válik, abból adódóan, hogy például az emberek 12–14 órát dolgoznak. Ebben a helyzetben nagy jelentősége van az érdekérvényesítésnek, amelybe bele kell hogy tartozzon a kulturális érdekérvényesítés is.

A következő kérdés: piac vagy nem piac? Általában a magyar gazdasági élet a piaccgazdálkodás irányába mozdult el, és lehet, hogy eljutunk annak valódi kiépítéséhez is. Ennek

hatása alól a kultúra nem vonhatja ki magát, ha ez nem minden összetevőjében tetszik is nekünk, és olyan hordalékai is vannak, amelyeket szívesen mellőznénk. Ne essünk azonban abba a hibába, hogy elindítunk egy folyamatot, de még mielőtt az kibontakozna, máris korlátozzuk. Erre a múltban számos példa volt, például a magánszféra ösztönzésében és visszafogásában. El kell tudni viselni a nemkívánatos mellékhatásokat is. Hazánkban még nincs kifejezett piaccgazdaság, jelenleg átmeneti helyzetben vagyunk, ezért amikor valamilyen húzóerőre van szükségünk, nem lehet nekünk nem tetsző mellékhatások miatt az egész folyamatot leállítani. Az állam kiemelheti a maga számára, amit fontosnak tart, és azt a piachoz illeszkedő mechanizmusok szerint támogatja.

Ha a fenti gondolatok érvényesítésével sikerülne egy ajánlást megfogalmazni a kulturális fejlődés stratégiájára, akkor a kultúra pozíciói reálisabban javulhatnának a következő, várhatóan viharos időszakban.

Rolek Ferenc

